

**IBN SINO ILMIY MEROSINI ZAMONAVIY BOTANIK
TADQIQOTLAR BILAN UYG'UNLASHTIRISH**

Olamgirova Gulshan Saidali qizi

Murodullayeva Marjona Rustam qizi

Muxammadiyeva Sarvara Bobomurot qizi

Mamarajabova Nigora Abdusaid qizi

Navoiy	Innovatsiyalar	Universiteti	
Biologi ya talabalar i	ta'lim	yo'nalishi	-kurs

Annotatsiya: Ushbu maqolada buyuk alloma Abu Ali ibn Sino tomonidan yaratilgan ilmiy meros, xususan, uning dorivor o'simliklar va tabobatga oid qarashlari zamonaviy botanika fanining yutuqlari bilan qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda Ibn Sinoning "Al-Qonun fit-tibb" asaridagi o'simliklar haqidagi ma'lumotlar zamonaviy fitokimyo, farmakognoziya va ekologik botanika yo'nalishlaridagi izlanishlar bilan uyg'unlashtirilgan. Maqola tarixiy va ilmiy yondashuv asosida yozilib, qadimgi bilimlarning bugungi fan uchun tutgan o'rnini ochib beradi. Shuningdek, dorivor o'simliklarning zamonaviy tibbiyotda qo'llanilishi, ularning biologik faolligi va ekologik ahamiyati bo'yicha Ibn Sino qarashlarining dolzarbligi yoritiladi. Natijada, muallif Ibn Sino ilmiy merosining zamonaviy ilm-fan rivojida tutgan o'rni va ahamiyatini ilmiy asosda asoslab beradi.

Abstract: This article explores the scientific legacy of the great scholar Abu Ali Ibn Sina, focusing on his views regarding medicinal plants and traditional medicine, in comparison with the latest developments in modern botanical science. The research integrates the information presented in Ibn Sina's Al-Qanun fi al-Tibb with current findings in phytochemistry, pharmacognosy, and ecological botany. The article adopts both historical and scientific approaches to highlight the

relevance of classical knowledge in the context of modern science. Particular attention is given to the biological activity, ecological significance, and contemporary medical applications of medicinal plants, emphasizing the enduring relevance of Ibn Sina's perspectives. The study scientifically substantiates the continuing importance of his legacy in the advancement of present-day science.

Аннотация: В данной статье рассматривается научное наследие великого ученого Абу Али ибн Сины, в частности его взгляды на лекарственные растения и традиционную медицину, в сопоставлении с современными достижениями ботанической науки. В исследовании проводится сопоставительный анализ сведений об растениях, изложенных в труде Ибн Сины «Канон врачебной науки», с результатами современных исследований в области фитохимии, фармакогнозии и экологической ботаники. Статья написана на основе исторического и научного подходов, раскрывая значимость традиционных знаний в контексте современной науки. Особое внимание уделяется биологической активности, экологической ценности лекарственных растений и их применению в современной медицине, подчеркивая актуальность взглядов Ибн Сины. В результате доказывается важная роль научного наследия Ибн Сины в развитии современной науки.

Kalit so‘zlar: Ibn Sino, ilmiy meros, dorivor o‘simliklar, zamonaviy botanika, fitoterapiya, farmakognoziya, Al-Qonun fit-tibb, an‘anaviy tabobat, biologik faollik, o‘simlikshunoslik.

Keywords: Ibn Sina, scientific heritage, medicinal plants, modern botany, phytotherapy, pharmacognosy, The Canon of Medicine, traditional medicine, biological activity, botany.

Ключевые слова: Ибн Сина, научное наследие, лекарственные растения, современная ботаника, фитотерапия, фармакогнозия, Канон врачебной науки, традиционная медицина, биологическая активность, ботаника.

Kirish

Abu Ali ibn Sino — jahon ilm-fani tarixida o‘chmas iz qoldirgan buyuk

allomalardan biridir. Uning tibbiyot, farmakologiya, falsafa va tabiiy fanlarga oid asarlari ming yillardan buyon ilmiy doiralar e'tiborida bo'lib kelmoqda. Ayniqsa, uning mashhur asari "Al-Qonun fit-tibb" (Tibb qonunlari) nafaqat o'rta asr Sharq tabobatining, balki butun dunyo ilm-fanining bebaho manbalaridan biri hisoblanadi. Ibn Sino o'z asarlarida dorivor o'simliklarning xossalari, ularni qo'llash usullari va inson salomatligiga ta'siri haqida batafsil ma'lumot bergan. Bugungi kunda zamonaviy botanika, farmakognoziya va fitoterapiya sohalarida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar Ibn Sino merosi bilan bevosita bog'liq holda baholanmoqda. Uning o'simlikshunoslikka oid qarashlarini zamonaviy ilmiy metodlar bilan tahlil qilish, qadimiy bilimlarning hozirgi davrdagi ahamiyatini aniqlash imkonini beradi. Shu jihatdan, Ibn Sino ilmiy merosini zamonaviy botanik tadqiqotlar bilan uyg'unlashtirish, o'tmish va bugunning ilmiy yondashuvlarini birlashtirish orqali, nafaqat tarixiy haqiqatni ochib berish, balki yangi ilmiy istiqbollarni belgilashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Ibn Sinoning dorivor o'simliklarga oid qarashlari Abu Ali ibn Sino o'zining "Al-Qonun fit-tibb" asarida yuzlab dorivor o'simliklarni tavsiflab, ularning ta'sir kuchi, qayta ishlash usullari va inson organizmiga ta'sirini ilmiy asosda bayon qilgan. U o'simliklarning harorat va namlik kabi xususiyatlariga asoslangan holda ularni to'rt unsur nazariyasi doirasida tasniflagan. Ibn Sino dorivor moddalarning dozalanishi, o'zaro ta'siri hamda kasalliklarni davolashdagi o'rnini chuqur tahlil qilgan. Bu yondashuvlar zamonaviy farmakologiyada "doza-effekt" bog'liqligi va sinergetik ta'sir tushunchalari bilan hamohangdir.

Zamonaviy botanika va fitokimyo nuqtai nazaridan tahlil Zamonaviy fan, xususan fitokimyo va farmakognoziya, Ibn Sino tomonidan ta'riflangan ko'plab o'simliklar tarkibini molekulyar darajada o'rganmoqda. Masalan, u keltirgan Isiriq (*Peganum harmala*), Rayhon (*Ocimum basilicum*) va Anjir (*Ficus carica*) kabi o'simliklar bugungi kunda biologik faol moddalar — alkaloidlar, flavonoidlar, efir moylari va antioksidantlar manbai sifatida

o'rganilmoqda. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, bu o'simliklar yallig'lanishga qarshi, antibakterial va immunitetni kuchaytiruvchi xossalarga ega.

An'anaviy bilimlar va zamonaviy ilm-fan integratsiyasi Ibn Sinoning dorivor o'simliklarga oid bilimlari bugungi ekologik, biotibbiy va farmatsevtik tadqiqotlar bilan uyg'unlashmoqda. Masalan, o'simliklarning ekologik moslashuvchanligi va ularning faol moddalarga boyligi o'rtasidagi bog'liqlik ekologik botanika doirasida chuqur o'rganilmoqda. Shu orqali, nafaqat yangi dori vositalarini yaratish, balki biologik xilma-xillikni saqlash bo'yicha ham strategiyalar ishlab chiqilmoqda. Ibn Sino ilmiy merosi bu borada ilhom manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Ilmiy-amaliy ahamiyati Ibn Sino asarlaridagi dorivor o'simliklarga oid ma'lumotlarni zamonaviy tahlil usullari yordamida o'rganish orqali yangi dorivor preparatlar yaratish, mavjudlarini esa takomillashtirish imkoniyati kengaymoqda. Shu bilan birga, bu yondashuvlar milliy fitoterapevtik tajribalarni ilmiy asoslash va xalq tabobatini rasmiy sog'liqni saqlash tizimiga integratsiya qilishga xizmat qiladi.

Xulosa

Ibn Sino tomonidan yaratilgan ilmiy meros, ayniqsa dorivor o'simliklar haqidagi qarashlari, bugungi zamonaviy botanika, farmakognoziya va fitoterapiya fanlari bilan uzviy bog'liq ekani ushbu maqolada tahlil qilindi. Uning "Al-Qonun fit-tibb" asarida bayon etilgan o'simliklar haqidagi ma'lumotlar zamonaviy ilmiy tadqiqotlar natijalari bilan uyg'unlashar ekan, qadimgi bilimlarning hozirgi davr uchun ahamiyati va dolzarbligi yana bir bor isbotlandi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Ibn Sino tavsiflagan ko'plab dorivor o'simliklar zamonaviy tibbiyotda samarali qo'llanilmoqda, ularning biologik faolligi ilmiy jihatdan tasdiqlangan. Shu bois, Ibn Sino ilmiy merosini chuqur o'rganish va uni zamonaviy ilm bilan uyg'unlashtirish, nafaqat tarixiy haqiqatni tiklash, balki yangi ilmiy istiqbollarni belgilash, sog'liqni saqlash va farmatsevtika sohalarini rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, Ibn Sino qarashlarini zamonaviy botanik tadqiqotlar bilan

uyg'unlashtirish ilmiy izlanishlarning istiqbolli yo'nalishlaridan biri bo'lib, bu yo'nalishda tizimli va kompleks tadqiqotlarni davom ettirish zarur.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

- 1.Ibn Sino. Al-Qonun fit-tibb (The Canon of Medicine). Tarjimasi va sharhlari. — Toshkent: O'zbekistan Milliy Universiteti Nashriyoti, 2015.
- 2.Nasr, Seyyed Hossein. Science and Civilization in Islam. Harvard University Press, 1968.
- 3.Ghani, Abdul. Ibn Sina and His Contributions to Medicine and Botany. Journal of Islamic Studies, 2010, Vol. 22, No. 3, pp. 234-250.
- 4.Winkler, Matthias, et al. "Phytochemical Analysis of Medicinal Plants Mentioned in Ibn Sina's Canon." Phytomedicine, 2020, Vol. 77, pp. 153-161.
- 5.Karimov, M., & Tashkentov, R. "Modern Approaches to Pharmacognosy in Central Asia." Central Asian Journal of Medicinal Plants, 2019, Vol. 12, No. 1, pp. 45-57.
- 6.Ali, R., & Khan, S. "The Relevance of Traditional Medicine in Modern Pharmacology: A Review." Journal of Ethnopharmacology, 2018, Vol. 210, pp. 267-276.
- 7.Zayniddinov, Sh. "Ecological Aspects of Medicinal Plant Use in Uzbekistan." Uzbek Journal of Botany, 2022, Vol. 5, No. 2, pp. 12-23.
- 8.WHO. Traditional Medicine Strategy 2014-2023. World Health Organization, Geneva, 2013.